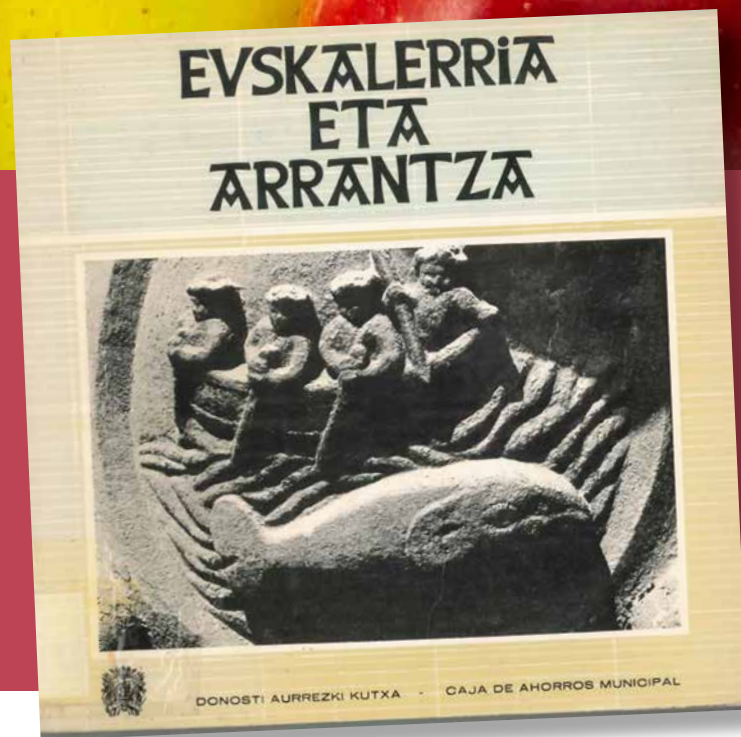

Sagar lapurretan

Anes Arrindaren kontuak

Anastasio Arrinda 1912an jaio zen Lekeition, Arranegi Iean, baina aita lekeitiarra izan arren Lazkaon hazi zen ama hangoa baitzen. Hala ere, badirudi Lekeitioko kontuak ondo baino hobeto ezagutu izan zituela, kontixu aittarengandik eta Lekeitioko amuma eta haren lagunengandik ikasita. Abade egin zen,-geroago bere anaia Donato- eta ibilian-ibilian, Deban amaitu zuen. Herri honetan bizi izan zen luzaro 2004an hil zen arte. Ospea eta herritarren maitasuna lortu zituen. Ospe gutxixeago lortu izan du bere obrak. Euskaraz zein gaztelaniaz idatzi zituen, nobelak, saiakerak eta poesia. Euskarazaintzako sortzailetariko bat izan zen. “Euskalerrria ta arrantzza” 1977an argitaratu zen eta, beste gauza batzuen artean, bere familia eta aita Eustakioren istorioak kontatzen dizkigu. Kantak, pertsonajeak, pasadizoak eta, batez ere, aitarenganako maitasuna eta mirespena dira ageri.

LEKEITIOKO BERRIAK

«Txuri», txakur txikia, dator arin-aringa etxera. Atarian txakurra sartu orduko:

— Ama, — dio Eustakio mutil koskorrak —aita etorri da.

Eta ori esatearekin batera, or dijoa mutilla Arranegi kalean bera korrika porturaino.

An zegoan, kaiaren erdian, oialak oraindik bildu gabe, «Manuela» pailebota, bi mastadun bela-barkua.

—Eruaik etxera-diotza patrioiak txori, pardela erakutsiaz.

—Txuri nun da, jauna?

— Alde egin dau, albiste ona eramatera.

Barkuko txo eta Eustakio'k alkar topo egin dute Arranegi'ko plazuelan.

—Eruaik etxera pardela, eure aitarena dok eta...

—Eruaik euk, nai badok. Aita ikusten noia...

Barkuko mutilla pardelakin etxera eldu orduko, Txuri aspaldian zegoan etxean. Bela-ontzia porturatzen zan bakoitzean, oso atsegiñ izan oi zan aitaren kamarotean sartzea. Beti ekartzen bait zuan gauzatxoren bat ao-gozagarri edo begi-pozgarri. Ezan ba, orratio, errez zazpi seme-alaba eta emaztearen gogo guztiak betetzea. Lenen ontzira agertzen zanak, arretzek aukerarik onenak... Orregaitik ekin dio kalean beera Eustakio'k, txakurra ikusi duan bezin laister.

Andre Pillipa pozik gizona etxean ikusteko. Senarra itxas-gizon izateak atsegiñ zitzaion:

—Ez nuke nai senar-zapataria etxian euki. Egun guztian berarekin, ez. Joan zedilla berriro, etorri ondoren; joanaren samiñak sortzen bait du etorreraren poza...

—Donato, ondo iibilli zara?

—Bai, Pillipa. Ederto. Aizea popatik eta uste baiño ariñago eldu gara...

Arraiñ-sukaldea ondotox ezagutzen du Pillipa'k eta bere senarraren gustoak ere bai. Itxas-kabra eder bat erosiko du eta saltzan ipiñiko perrejil eta baratzuriek.

—Aizu, Guadalupe — nion nere izekorri— zure aitaren bela-barkuen ize-nak...?

—Lenengoa Fortuna izenekoa zan. Zaartuta zegola, ura sartzen ziztaioan, Olabeaga'n berri bat egin zuten. Ruperto Mendiguren zan egi-llea eta ontzia pailebota zan...

—Zer...?

—Pailebota. Nere amak beti esaten eban «pailebota». Bi mastako barkua zan.

—Noiz egiten zuten...?

—Ni jaio aurretik. Eta larogei urte ditut pasiak. «Manuela» zuan izena. Bere botadurarako zure aita Eustakio bere aita Donato'rekin joan zan Olabeaga'ra eta uretara erori zan mutilla. Bere aitak atera zuan uretara salto egin da... Arrezkero ez zuan onik izan geiago zure aitaitak.

—Ez al dezute fotografirik edo...?

—Ez. Galdu egin zan, barkua berbera bezela. Zure aita Eustakio'k galdu eban. 21 urte zituala barkua eskatu zuan eta Atlantiko itxasoan galdu zan. Eskerrak eurak ingles barku batek artu zitula... «Adios barco y dineros» ...(Dio berak erderaz). Obe bapo'retan jarraitu balu, belakuakin asi baiño.

Donato, «Manuela» paillebotaren patroia, dendatik goiko bisitzara igo da. Bere lenengo lana, orman txintxilika dagoen ordulariaren sokari eragiñ gelditu ez dediñ...

Beko dendaren buru bere emaztea da. Denda... Dendatxo.

Ateetan (bebarruan edo portalean) zeukan etxeak dendako atea eta bizitza guztietarako

eskillera-asiera. Kaleko atearen aurrez-aurre eskillera-maillak eta bodegarako ate bat. Ezkerretara dendaren mostradora eta atea. Dendaren barrenean, leiorik gabe, egur-ikatsezko bi sutegi txiki. Aien eskubitara eta eskillera-barrenerarte, aska aundiak urdaia eta urdaiazpi-koak ontzeko.

Amabostean beñ iltzen zuten zortzi arruako txerritxu lodikote mutur-motza. Eta gaztea. Ez zuan Pillipa'k txerri zaarrik nai. Ez eta bizkar-ezur luzekorik ere. Zortzi arruatik gorakorik ere ez.

—Pillipa'k txarria ill dau...

Ori entzutearekin batera, an zeuden kaleko emakumeak, ate ondoan, odolosteak egosizai. Egosí ala saltzen ziran...

Urdaiazpikoa eta bakaillaua, gantzak eta urdaia, olio eta koipea, ogia eta lukaikak, albar-ketak eta txapiñak, zapatak eta bortzegiñak, egurrezko txankloak, artille-matasak, abarkak eta kaiña-pattarra... Zer, ez...?

—Pillipiña, prestame cinco pesetas.

Azkenik, prestamista ere bai.

Mostradore azpian, an zeuden garantirako Ramon'en eskontza-eguneko oiñetakoak. Ramon zan Ferrolaniaren senarra. Lekeitiarra, bera. Estu bizi ziran etxean; seme-alabak ere baita... Onelako alkarrizketak izan oi zituzten:

—Ramon miserable, pobre y orgulloso, Severo está en la cama con mal de ojos.

A 2. 15. 1917

—Severo y tú, ¡vete a la puñeta!

Euskaldun lekeitiar arrantzaleak erderaz ari bear bere etxean... Ferrolana eta bere senarraren alkarizketa au askotan aitatu izan degu geure etxean. Zenbat aldiz ez ote nuan ikusi, eta neure begiz ikusi ere amaika urte nituela, andra txikitxo ura, zimurrez betetako arpegi triste arekin, nere amama Pillipa'ri laguntza eske...

Dendaren erdian maitxo bat, naiko zabal baiña oso motza. Zesteruak egindako aulki motzak. Mai orretan jaten zuten eta mai orren iguruan tertulia egiñ gau-erdiraiño. Bertan jan, bertan egon, bertan bizi.

Lo egiteko, goiko bizitzara.

Lo egiteko, bakar-bakarrik.

Senarra itxasoan zebillenean (beti, alegia), apalondoan, lagun-mordoa biltzen zitzaion, dozenerdi bat, Pillipa'ri mai inguruan. Sorgiñak astintzen zituzten gauero eta itxasoko gertaera zaarrak. Ba zan lagun aien artean Benita bat, sorgiñ-izenekoa bera ere. Beñi baiño geiagotan ikusi

omen zuten, izara zuri bat soiñean, gaueko arrantzaleak ikaratu naian. Benitakin batera etorri oi ziran Leona «Morrón», Mikela «Koxia», Agustitiña «Kapurotar» (gibela kapurotarra baiño aundiago zuelako) eta Mari «Txone», billera aren aitzakiakin, kaiña-kopatxo bat edatera.

«Andra-Mariñasinekoak» giñan gu.

Gau batean, lñauteriak ziran, baztar guztiak maixiatzen ari zirala gure atsuok, denda aurreko atarian sartu eta onela abestu zien barrukoeri marmo batek:

Si, Si, Andra Mariñasi;
No, no, no, no, Bartolo Arropaingo;
Ua, ua, Erramon Bolua
ta aren alaba Leona Trokua.

TRETZAK ERRIATEN (ANDRAMARIÑASI)

Ni naix txi - xa - zi taez-ta - kitt nun ha - si.
Ju-an hon-dar za-ba - le - ra ta ber - tan ha - si. Sí, sí, sí, sí, An-dra-ma-ri-ña
- si. No, no, no, no, Bar - to-loArro-pain-go. Kua, kua, E - rra-mon Bo - lu -
a, ha - ren a - la - ba, Le - o - na Tro-ku - a. Kar - tze - lan sar - tun
da - be A - ris-pe ton - tu - a, ha - zu-rrak jan ta jan - da
lo - di-ttu - te - ku - a. Ze-ta-ra-ko ta so - lo - ra - ko, ze - ta - ra - ko ta
so - lo - ra - ko, Ai - jer-dik ka - ka ei - tten dau ko - ni - plo - ren - tza - ko.

Pilipa Aranburu

Nere amamaren asarrea...! Aulkitik jeiki eta mostradore-
gaiñeko kilo-pisua artu zuan eskuetan Pillipa'k. Ordura-
ko marmoak alde egin zion:

—Lotsagaibe galanta...!

Bere Arropain'go famili guztia ez zion ba solfan jarri...!
Gertakizunak solfan jartzeko abildade berezia zuten le-
keitiarrak. Erderaz bezela euskeraz ere, naaste-borraste
batean.

Ona emen neronek neure ume-arogan Lekeitio'n ikasi-
tako batzuek:

Imprentero quiere casar
y no sabe con quién.
Eusebia no le quiere
y no sabe lo que hacer.
Imprentero, txapel txiki
Eusebi'ri itxoten;
Eusebi etorri ez da
atetan txis egiten...

Imprentero erdalduna zan eta Eusebi lekeitiarra.
Ona beste, pintore erdaldunakin zebillen neska zaar ba-
teri:

Ankeliña cáxate,
no seas iñusente,
aunque sea con el pintor
y sabrás lo que es amor...
Ankeliña cáxate,
no seas iñusente.

Benito «Kukumarro» arrantzale mutil-zaarra zan
eta Langreo, asturiar emakumea:

Benito «Kukumarro»
nobixia topaten.
Topa dau,
topa dau,
Langreo'n alabia
nobixia
topa dau.

Langreo'rentzat musika eta bertso , asko sortu zituzten:

Langreo'k alabia
majatuta dauko,
Otaixo indianua
etorten daneko.
Kalkule uste, pues, pues, Ixirora;
ama ataraxu otzaratik kanpora...
Langreo ta Pitxarra pertzebetan asi,
Langreo gixajia txirrist'ein da yausi.
Kalkula uste, pues, pues...

Musika onekin gertakizun asko abesten zituzten. Ona ale batzuek:

Orduan egunian
Bittor etzan poztu,
Kusto'k eta Kandido'k konekuak ostu.
Kalkula uste, pues, pues...
Orduan egunian
jan eben bokarta,
Santi barrilleruak
auskia aparta.
Kalkula uste, pues, pues...

Barrillero bale-arrantzako eginkizuna da. Bale-arrantza galduta ere,
ofizioak irauten zuan oraindik-orain. Gaur gastatuak izango dirala,
uzte dut.

Ba ziran kanta geiago ere:

Mikela, Mikela koxia,
Trinide'n, Trinide'n alabia.
Bilbo'tik, Bilbo'tik ekarrikotzo
Txutxiñ'ek, Txutxiñ'ek muletia...

MIKELA KOIXIA

Mi - ke - la, Mi - ke - la koi - xi - a, Tri - ni - den,
Tri - ni - den a - la - bi - a, Bil - bo - tik, Bil - bo - tik
e - ka - rri - ko - tso Txu - txi - ñek, Txu - txi - ñek mu - le - ti - a.

Ona beste bat:

Mari Galdakaiño sospaletan
sospalak batun da,
kaka albarketan...

Eta beste au:

Treotzaria emon, Mercedes, Mercedes;
Treotzaria emon, Mercedes, Mercedes;
Treotzaria emon, Mercedes, Mercedes;
baiña, niri ardurik ez...

TREOTZARIA EMON MERTZEDES

Musical score for the song 'Treotzaria emon Mercedes'. The score is written in 6/8 time and consists of four staves. The lyrics are written below the notes.

Tre - o - tza - ri - a e - mon Mer - tze - des, me - se - dez.
Tre - o - tza - ri - a e - mon Mer - tze - des, me - se - dez.
Tre - o - tza - ri - a e - mon Mer - tze - des, me - se - dez, bai -
na ar - du - ra - ri - kan ez.

Gertakizun xeeak dituzu guztiak. Xeeak eta ardura gutxiokoak izan arren, bersolari eta musikalaririk ez zan palta oiek danak jasotzeko... Eguneroko gatza eta piper-miña ziran abesti auek.

Bi kanta geiago aitatuko ditut. Ona lenengoa:

Lekeitio'ko San Pedro'peko
iturriaren aurrian
amalau atso despeskan dagoz
«Askatasun» baporian.
Prieto jauna alkate degu,
Agustintxu da konzejal,
Juan eta Antoliñ alguazil dira
«Rebeka» dauke kartzelan...

San Pedro'ren irudia Kofradia zaarraren orma gainean zegoan, eta aren azpian iturri bat. An dagoala oraindik, uzte dut, moillaren ondoan. Tresmailakin arrapatutako bokarta edo antxo, sarean gelditzen zan burutik trabatuta. Aiek andik ateratzea zan «despeskan» jardutzea. Zenbat bildur sartu ez ziguten kolkoan Juan alguazilla zala ta... Asturiarra zan. Antolin, berriz, euskalduna. «Rebeka», mariñel gizarajo bat. Zergaitik jarri zioten «Rebeka» gaitz-izena? Egun guztian « A y mi Rebeca» esaten aritzen zalako...

LEKEITIOKO SAN PEDROPEKO

Le - kei - ti - o - ko San Pe - dro - pe - ko
i - ttu - rri - ja - ren au - rri - an,
ha - ma - lau a - tso de - pis - kan da - oz As - ka -
ta - sun ba - po - ri - an. Pri - e - to do - u
al - ka - te e - ta A - gus - tin - txu da kon - tze -
jal, Juan e - ta An - to - lin a - gua - zil di - raz,
Re - be - ka dau - ke kar - tze - lan.

Lagun kuadrila
portuko bodega batean.

Ona bigarren kanta:

Arioplano bi pasau-ta
bat itxasora yausi.
Arioplano bi pasau-ta
bat itxasora yausi.
Ekarri,
Seberiano'k ekarri,
Seberiano'k ekarri,
Seberiano'k barran
pondo-eman da-itxi...
Antero'n txamarrotia,
Sinjer'en bibotia;
aretxek ei dauke
preso tximiñoia.
Antero'n txamarrotia,
Sinjer'en biibotia;
aretxek ei dauke
preso tximiñoia...

Nik dozenerdi bat urte izango nituan Seberiano'ren ontziak Lekei-tio'ko kai-aurrera egazkiña ekarri zuanean. Gertaera arrigarria izanik, kantatxo bat merezi zuan Seberianok. Ez dakit nundik eta nora josi zu-ten Antero eta «Sinjer» kanta Seberiano'renakin batera. Antero eta «Sinjer» bi mariñel lekeitiar ziran. Seberiano, berriz, patroia. Gerra denboran zabaldu zan (anai-arte-ko gerra negargarrian, alegia) Euskalerrri guztian abesti pare au alkaturik. Itzen batzuek aldatuta, nos-ki. «Sinjer»'en orde-ze Kaiser, edo Apaizen eta abar esan oi dituzte; Lekei-tio'tik at ez bait zuan «Sinjer» itzak sentidurik...

Gauak, neguko gau luzeak, izan arren, arin pasa oi ziran berriketa artean. Eta berriketarik ez zitzaizen palta gure dendako atso-kuadrillari. Ingu-ruan, gu, umeok ao-zabalik, nagusieri begira. Amabiak jotzeko minutu gutxi billera amaitzen zanerako. Kandelatxo bat piztu eta goiko bizitzara igo bear lotartzeko. Ordurako bildurra gendukan ezurretariño sartua. Sala-ondoko gelatxo txikia zan nerea. Oian sartu orduko, kan kan kan serenoa zetorren kalean beera bere lantza luzearen kirtenakin kaleko arriak joaz:

—¡Las doce y sereno...!

—¡La una y txingorreando...!

Atsoen sorgiñ-ipuiak asko ez zirala, oraiñ berriz gaueko-zaindari onen abotz tristea... Ots-ikara sartzen zitzaidan bizkar-ezurreen barrena. Oge-estalkiekin burua gordetzen nuan... Nekea, orratio, gizonaren kupi-garri eta ark artzen nindun bere magalean lo.

Aitaitaren ordularia an zegoan salako orman txintxilik eta lo ura ere. Gel-dirik, alegia.

Ordularia zan nakar-pitxiz edertua eta «Manuela»ko patroiak ekarria.

Berak bakarrik eragiten zion orduariaren sokari. Beñ izan zan eragite orren azkena:

—Zer dezu, Donato? Arpegi zantarra dakartzu gaur...!

—Bai, Pillipa. Txarto nator. Gerriko miña daukot...

Gerriko miña eta gultzurrunak ondo ez... Iru egun barru gelditu zan Pilli-pa alargun. Zazpi ume bere gonetatik zintzilik.

Nagusiena, neska, amari laguntzeko garaian.

Bigarrena Eustakio, laister Nautika-ikastolan sartzeko urteetan edo; baiña, iru edo lau bear-ko ziran artarako.

—Mutilla bizkorra dezu eta aurrerako lagundu bear diozu... Eskola-mai-xuak amari.

—Lagundu? Bai, eskerrak Paskualito'ri... Amak maixuari.

Zeiñ zala Paskualito?

Don Pascual Abaroa jaunari esaten zioten Paskualito Lekeitio'n. Gizon prestu onek gauzak egin zitun errian: moilla berria, soiñeko garbiketa-rako leku bereziak, Nautika eta Latiñ ikastolak... Zenbat itxas-gizon (ka-pitan, pillotu, makinista...) sortu ote zitun Ikastola onek, bestela mariñel utseetan geldituko ziranak...

Eustakio'k egin zitun Nautikako ikastaroak Paskualito'ri esker. Eta ama-sei urte betetzeko, ikatz-barku zaar-aundi batean abiatu zan munduan zear itxasoko egunak bete aal izateko.

Nautikako ikasketak egin da gero, irureun egun bete bear dira itxasoan pillotueri laguntzen, pillotu-agiria lortu baiño leen.

Amak lagundu zion itxas-ontzira eta kapitanaren eskuetan utzi ume mukizu bat besterik ez zan ura...

Ogeita bat urte zitun, nagusitasuna legeen aurrean lortuta nunbait, «Manuela» bela-barkuen jabe egin zanean. Bere aitaren barkua, alegia. Ordurako itxaso zabaleko baztarrak ikusita zeuzkan.

Andik laister, suerte txar batek jota, galdu zuan betirako bere ontzia Atlantiko itsasoan, Galizi partean. Eskerrak euren-tzako babesa ingles barku batean billatu zutela.

Gerora pillotu baporetan, kapitan bela-barkuetan berriro, kapitan ba-por eta motorreko itxas-ontzietan...

Bitartean, ormake ondulariari etxean zeinek eragiñik, ez. «Ma-nuela» ontziko patroia ill zanetik ez da eriojurik ibilli geiago.

Pasa ziran urteak eta eldu gera 1927'ra Itxas-ontzi baten kapi-tana da Eustakio eta 60 gizase-me ditun ontziarena. Kapitana izan arren, estu dabill.

